

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ «ОСОБА З ІНВАЛІДНІСТЮ»

Олександр Вікторович ВІЖУНОВ,

*здобувач кафедри правознавства
Східноукраїнського
національного університету
імені Володимира Даля.*

Таке розуміння проблеми інвалідності домінувало в суспільній свідомості до середини ХХ ст. і було характерним для індустріального суспільства, коли людина розглядалася, у першу чергу, як виробник матеріальних і духовних благ [1, с. 7].

Так, поняття «інвалід» еволюціонує і замінюється іншими термінами, але залишається у низці вітчизняних законопроектів, законодавчих актів, документів міжнародних організацій та окремих країн і має досить глибокі історичні корені [2, с. 191].

Термін «особа з інвалідністю» (від лат. *invalid* – означає «непридатний») служить для характеристики осіб, які внаслідок захворювання, поранення, каліцтва обмежені в проявах життєдіяльності.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови пропонується визначати інваліда як людину, яка частково чи

повністю втратила працездатність унаслідок поранення, хвороби, каліцтва чи старості, а інвалідність є станом інваліда [3, с. 397].

У словнику російської мови С. І. Ожегова, «інвалід» – людина, яка втратила працездатність внаслідок каліцтва, хвороби [4, с. 214].

Словник іншомовних слів тлумачить інвалідність як нездатність людини працювати за своєю професією чи взагалі – внаслідок захворювання або вродженого дефекту розвитку [5, с. 380].

Юридичний словник інвалідність розкриває як посвідчений медичним органом стан здоров'я, за якого громадянин через хронічне захворювання чи анатомічні дефекти, які спричиняють стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушує припинити професійну діяльність або може працювати в разі значних змін у звичайних умовах їх праці [6, с. 256 - 257].

Енциклопедичний словник медичних термінів розкриває зміст інвалідності як стійкої, тривалої або постійної втрати працездатності чи значного її обмеження, що викликане хронічним захворюванням, травмою або патологічним станом [7, с. 411].

Оксфордський тлумачний словник з психології поняття «інвалід» трактує досить спрощено та поверхнево, там інвалід розглядається як «той, що має недолік, внаслідок якого його здатність до функціонування є меншою за нормальну» [8], хоча саме психологія вивчає психологічні особливості цієї специфічної групи суспільства, а також механізми її взаємодії з іншими групами у загальній системі комунікацій.

Як науковий термін дефініція «інвалід» використовується у різних галузях знань: соціальній педагогіці, медицині, юриспруденції тощо. В цілому він характеризує особу, що через обмеження життєдіяльності з причин фізичних, сенсорних або розумових недоліків потребує соціальної допомоги, підтримки та захисту [9]. У спеціальній педагогіці використовується суміжне поняття – особа з обмеженими психофізичними можливостями (життєдіяльності), а в контексті навчального процесу – особа з особливими освітніми процесами [10].

Заслуговує на увагу визначення, запропоноване представником науки права соціального забезпечення І. М. Сиротою, згідно з його визначенням, про інвалідність мова йде тоді, коли розлади функцій організму під впливом хвороби чи внаслідок анатомічного дефекту тягнуть за собою соціальні наслідки – припинення професійної діяльності в звичайних умовах

чи її зміну, призначення різних видів соціальної допомоги, встановлення пільг та ін. [11, с. 155].

Козубом І. І. пропонується замінити термін «інвалід» на інше поняття – «особа зі зниженою працездатністю», адже вказаний термін дає змогу розглядати цю категорію осіб саме як таких, що потребують різного роду соціальної допомоги, юридичного захисту, і таких, що водночас є визначеною мірою працездатними і рівноправними членами соціуму [12].

Красномовець В. А. вважає більш вдалим використовувати термін «особа з обмеженими фізичними можливостями», адже, на думку автора, за його допомогою найбільш всесторонньо характеризується така категорія населення, як люди з інвалідністю [13].

Проте, розвиваючи далі цю думку, згаданий вчений зазначає, що під час застосування понять «особа з обмеженими можливостями» та «люди з особливими потребами» в них вкладається дещо ширше значення, аніж до досліджуваної групи людей. Так, на його думку, до категорії осіб з обмеженими можливостями можна віднести й матір чотирьох дітей, можливості економічної активності якої значно обмежені процесом догляду та виховання. До когорти людей з особливими потребами можна включити наркозалежних, потреби яких є специфічними. В. А. Красномовець пропонує таке визначення поняття «людина з обмеженими фізичними можливостями» – це особа з вродженими чи набутими стійкими розладами функцій організму, що потребує допомоги для здійснення повноцінної життєдіяльності, розвитку та інтеграції в суспільство [13]. Так, вченим підкреслюється не виключно вади у стані психічного чи фізичного здоров'я досліджуваної категорії суспільства, а й робиться акцент на потребі її розвитку та забезпечення для неї умов, за яких її представники відчували б себе повноцінними.

В якості висновку слід зазначити, що протягом останніх десятиліть у визначення поняття «інвалідність» вкладався різний зміст. На початку воно означало функціональне порушення органів чуття або фізичні недоліки, згодом трансформувались у несприятливе становище, опинившись у якому, людина із інвалідністю потребує підтримки. Так, інвалідність є соціальним ризиком, що в контексті права соціального забезпечення означає становище людини, на подолання або зниження негативного впливу якого направлений соціальний захист.

Список використаних джерел

1. Забрамная С. Д. Ваш ребенок учится во вспомогательной школе: рабочая книга для родителей. М.: Педагогика, 1990. 320 с.
2. Синьов В. М. Принципи організації системи освітньо-корекційних послуг особам з порушенням інтелекту. *Вісник Луганського Національного університету імені Т. Шевченка*. Луганськ: АДНУ, 2008. № 12(151). Червень. С. 7-20.
3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка; под ред. Н. Ю. Шведовой. М.: Русский язык, 1986. 620 с.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. К., 1977. 775 с.
6. Юридичний словник-довідник / за ред. Д. С. Шемшученка. К.: Феміна, 1996. 694 с.
7. Энциклопедический словарь медицинских терминов: в 3-х т. Т. 1 / под ред. Б. В. Петровского. М.: Советская энциклопедия, 1982. 464 с.
8. Оксфордский толковый словарь по психологии / под ред. А. Ребера. URL: <http://vocabulary.ru/dictionary/487/word>
9. Капська А. Й. Соціальна педагогіка: підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / за ред. проф. А. Й. Капської. К.: Центр учбової літератури, 2009. 488 с.
10. Специальная педагогика / под ред. Н. М. Назаровой. Москва: Изд. центр «Академия», 2001. 400 с.
11. Сирота И. М. Право и социальное обеспечение в Украине. Харьков: Одиссей, 2000. 384 с.
12. Козуб І. І. Права людини чи інваліда? *Право України*. 2010. № 1. С. 122-127.
13. Красномовец В. А. Інвалідність: відображення соціального явища у теоретичних поняттях у контексті людського розвитку. URL: http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2009_7/39.pdf